

Michael Duintjer & Meino Lumkes

Casus; Het Westersche Veld: succesvolle natuuruitbreiding bij particuliere natuurbeheerder

Landgoed het Westersche Veld van Rolde is gelegen ten zuiden van Rolde en kenmerkt zich door een nog goed zichtbare radiale ontginningsstructuur met de kerk als richtpunt en een grote afwisseling in natuur, bos en landbouw (foto 1a & 1b). Het landgoed is 193 ha groot en bestond voorheen uit ongeveer 62 ha bos en 38 ha natuur en 93 ha landbouwgrond. 71 ha landbouwgrond werd in 2000 omgezet in bos en natuur; de overige 22 hectare is bestemd voor agrarisch natuurbeheer.

De natuurontwikkelingsgronden zijn gelegen in het zuidelijk gedeelte van het landgoed dat grenst aan de beek. Deze gronden zijn te ontwikkelen tot natte heide en het keileem komt na de inrichting aan de oppervlakte. Keileem is kalkrijk en daarmee een kansrijk milieu voor bijzondere vegetatieontwikkeling. De drogere gronden ver van de beek hebben een geringere ecologische doelstelling gekregen, omdat de potenties hier lager zijn. Flora- en faunarijke grasland is met agrarisch natuurbeheer hier te realiseren. Belangrijk is dat deze smalle stroken agrarisch natuurbeheer open blijven vanuit landschappelijk oogpunt.

Het landgoed is in eigendom van een familie BV die na de omvorming is overgegaan in een transparante landgoed BV. De 14 aandeelhouders zijn van de derde generatie, allen nakomelingen van de oprichter Steven Duintjer uit Wildervank. Binnen de aandeelhouders is de betrokkenheid met het landgoed heel verschillend. Sommige aandeelhouders hebben grote waardering voor de ecologische ontwikkelingen op het landgoed, terwijl anderen de nadruk leggen op het economisch rendement. Dit vraagt enerzijds een verantwoord economisch beheer en anderzijds een verantwoord natuurbeheer. De familie wil het landgoed in stand houden en de economische en ecologische basis voor de toekomst veilig stellen. Dit uitgangspunt was ook de aanleiding om landbouwgrond om te vormen naar natuur. Het mooie van deze ontwikkeling is dat deze functie-wijziging de vermogenssituatie van het landgoed versterkt en daarmee de duurzame basis voor de exploitatie van het Landgoed, met de mogelijkheid om de ecologische waarden verder te ontwikkelen.

bos		..... wandelpad	
bosuitbreiding 2000		..... ruiterspad	
natuurterrein			grafheuvel
natuurontwikkeling 2000			'u bevindt zich hier'
ven			grens landgoed
landbouwgrond			

Foto 1a. Het informatiepaneel met de ligging van Het Westersche Veld en de zichtlijnen op de toren van Rolde (foto: Michael Duintjer).

Foto 1b. Zicht op de kerktoren van Rolde (foto: Michael Duintjer).

Foto 2. Jaarlijks helpen studenten de opslag van vooral berken in de heide te bestrijden (foto: Michael Duintjer).

De omvorming in 2000

De landbouwgronden op het landgoed zouden in 1997 pachtvrij komen en dat was in 1995 aanleiding voor de eigenaren om na te gaan of het zinvol was om verder te gaan met de landbouwgronden te ver(erf)pachten of dat de ontwikkeling van bos en natuur op deze landbouwgronden een reële optie was. Gezien de mogelijkheden voor natuur, landschap, houtproductie en recreatie is een projectgroep gestart onder leiding van de provincie Drenthe, waarin vertegenwoordigd waren de gemeente, het waterschap, de eigenaar, Arcadis/Heidemij, DLG en het toenmalige Min. van LNV. Na twee jaar is hier het voornemen uitgekomen om de landbouwgronden om te vormen tot 30 ha heide, 22 ha agrarisch natuurbeheer en 41 ha bos. In het zuidelijk deel zal het bos worden ontwikkeld tot natuurbos en in het noordelijk deel zal het bos, net als het bestaande bos, worden ontwikkeld tot multi-functioneel bos. Dit project is gestart als pilot voor Programma Beheer. Voor de recreatieve bezoeker is een informatiepaneel geplaatst om weer te geven welke ontwikkelingen op het landgoed ingezet zijn (foto 1a). Het gebied is recreatief goed ontsloten en heel afwisselend. Ondanks dat het recreatief een aantrekkelijk gebied is, is het gebied nog rustig.

Inzet voor het project was de versterking van de landschappelijke structuur, de natuurwaarden, recreatief medegebruik, de houtproductie en de financiële basis van het Landgoed. Hiertoe is een ontwikkelingsschets gemaakt die de radiale structuur van het Landgoed versterkt, waarbij de zichtlijnen naar de kerktoren van Rolde als uitgangspunt genomen zijn (foto 1b). Deze zichtlijnen zijn ingevuld met natte en droge heide en agrarisch natuurbeheer. De radialen die al bos bevatten zijn aangevuld met nieuw bos.

Voor de realisatie van dit project zijn 13 verschillende geldstromen aangeboord. Elke meefinancierende partij stelde zijn eigen eisen. Dit was enerzijds erg lastig, anderzijds heeft dit bijgedragen aan de kwaliteit van het project. Als voor-

beeld hiervan stelde de Stichting Face de eis dat minimaal 6500 bomen per ha geplant moesten worden bij de aanleg van nieuw bos. Dit leidt op termijn tot een kwalitatief goed bos, met een goede hoogte/dikteverhouding en een goede stamreiniging. [Stamreiniging is het verschijnsel dat de onderste takken door lichtgebrek afsterven doordat de bomen dicht bij elkaar worden geplant. Daardoor krijgen de onderstammen (<6 m hoogte) minder (dikke) noesten.]

De nieuwe heide is gerealiseerd door de bouwvoor geheel te verwijderen en vervolgens direct aansluitend heideplagsel van aanliggende percelen uit te strooien. Voor elke 10 ha nieuwe heide is 1 ha oude heide geplagd. Het resultaat hiervan was dat het eerste jaar de nieuwe heide vol stond met nieuwe heideplantjes. Vergrassing heeft nauwelijks plaatsgevonden. Na een aantal jaren was de heide mooi ontwikkeld, maar was er ook opslag van berken (*Betula spec.*) en een enkele Grove den (*Pinus sylvestris*). De opslag wordt bestreden door de jaarlijkse inzet van studenten (foto 2). Het gebied is droog nabij Rolde en wordt natter richting het beekdal van een zijstroompje van de Drentse Aa in het zuiden. Deze gradiënt tekent zich nu mooi af in het terrein, doordat natte heide zich vooral ontwikkelt nabij het beekdal; dit gaat over in droge heide en de droogste gronden worden gebruikt voor agrarisch natuurbeheer. Door het verwijderen van de bouwvoor kwam het keileem op diverse plaatsen aan de oppervlakte te liggen. Op keileem ontwikkelt zich vaak soortenrijkere vegetatie. Bijzondere soorten, zoals Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*; foto 3) en Duivelsnaaigaren (ook wel Klein warkruid (*Cuscuta epithimum*); foto 4) profiteren hiervan en kunnen zich verder uitbreiden vanuit de populaties die aanwezig zijn op het Landgoed.

Foto 3. Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) profiteert van het verwijderen van de bouwvoor (foto: Hans Dekker/Saxifraga).

Om de omgeving goed te informeren is voorafgaand aan de uitvoering van het project voorlichting gegeven over de nieuwe ontwikkelingen. Dit heeft er in geresulteerd dat de Boomfeestdag op het Landgoed is gevierd met de aanplant van nieuw bos en de plaatsing van een informatiepaneel (foto 1a).

Heden

De hoge kwaliteit van de nieuwe en herstelde heide uit zich in rijke, afwisselende structuur. De Levenbarende hagedis (*Zootoca vivipara*) heeft net als veel andere diersoorten een structuurrijke heide nodig om te kunnen leven. De geschiktheid van deze heide heeft ertoe geleid dat het gebied nu ingezet wordt als compensatie voor de Levenbarende hagedis i.v.m. de verbreding van de rijksweg N33. Hiertoe worden op dit moment nog een aantal kwalitatieve verbeteringen uitgevoerd onder leiding van Duintjer Natuurbeheer. Zo zal in het gebied de waterstand worden verhoogd.

De eigenaren en de provincie zijn zeer tevreden over de resultaten van de omvorming. De nieuwe en bestaande natuur heeft zich zeer positief ontwikkeld en hersteld. Er is een gevarieerde droge en natte heide ontstaan met veel structuur. Er is een gevarieerd bos aangelegd nabij de beek in het zuiden, met boompjes gekweekt uit autochtone bronnen en in het noorden een gemengd

bos dat veel natuurwaarden en waardevol hout kan voortbrengen. De landschappelijke structuur is versterkt met als referentie de ontginningsstructuren.

Het vrijgekomen vermogen wordt gebruikt voor een beleggingsfonds. Het rendement van het fonds is beduidend hoger dan die van het Landgoed en dat zorgt voor een gezonde financiële basis voor de toekomst. Het was zowel voor de particulieren als de overheden een bijzondere ervaring om bij een dergelijk pilot betrokken te zijn. Het vele overleg en ontdekken hoe het moet heeft veel tijd gevraagd, maar het was absoluut de moeite waard. Door vertrouwen in elkaar te hebben, een gemeenschappelijk doel te hebben en elkaars problemen te zien als een gezamenlijk probleem, is er altijd constructief samengewerkt met vertrouwen in een goed resultaat. Door dit vertrouwen en enthousiasme uit te stralen hebben 13 partijen/geldstromen dit project tot een succes gemaakt.

Ing. M.J. Duintjer
Duintjer Natuurbeheer
Klaassteenweg 4, 9448 TA Marwijksoord
duintjer.natuurbeheer@kpnmail.nl

Ing. M. Lumkes
Provincie Drenthe
Westerbrink 1, 9405 BJ Assen
m.lumkes@drenthe.nl

Foto 4. Ook Duivelsnaagaren (synoniem voor Klein warkruid (*Cuscuta epithymum*)) komt dankzij herstelmaatregelen voor (foto: Michael Duintjer).

